

Nya ungdomspåföljder, Ds 2017:25

Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, RFS, har som remissinstans beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad promemoria.

Allmänt

RFS har medlemmar med lagreglerade frivilliguppdrag som bland annat lekmanövervakare i kriminalvården och kontaktpersoner i socialtjänsten. Frivilliga samhällsarbetare är vårt samlingsnamn för dessa uppdragstagare. Vår erfarenhet är att detta stöd från lekmän inom ramen för påföljder och sociala biståndsinsatser spelar en betydande roll såväl för den enskilda klienten/brukaren som för uppdragstagare och för demokratin i stort.

Utredaren föreslår två nya påföljder, ungdomstillsyn och ungdomsövervakning. RFS instämmer i att utgångspunkten bör vara att unga lagöverträdare ska hållas utanför kriminalvård och i första hand bli föremål för insatser inom socialtjänsten. Att utredaren lyfter vikten av tydlighet och förutsebarhet är avgörande för att uppnå rättssäkerhet och för att påföljderna för unga ska få önskad effekt.

Vår erfarenhet är att många unga lagöverträdare saknar de ordnade hemförhållanden och sunda nätverk som är en förutsättning för de föreslagna påföljderna. Det är därför av största vikt när det gäller unga människor att påföljden anpassas efter hemförhållanden, socialt nätverk och den unges egen motivation. RFS saknar här ett ordentligt resonemang om hur påföljderna ska fungera för de som saknar detta.

Vad gäller huvudmannaskap så instämmer RFS i att socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse, SiS är lämpliga. Däremot är detta inte okomplicerat, vilket vi utvecklar närmare nedan.

Ungdomstillsyn

RFS är positiv till namnet ungdomstillsyn istället för det tidigare förslaget kontaktskyldighet. Utredaren föreslår att påföljden ska

bygga på övervakning och kontroll men också ha en behandlande inriktning. Syftet är att skapa struktur i den unges liv för att gynna en positiv utveckling. Utredaren föreslår att socialtjänsten ska utse en stödperson till ungdomen. Eftersom begreppet stödperson redan finns i lagstiftande sammanhang (Lag om psykiatrisk tvångsvård, Lag om rättspsykiatrisk vård och Smittskyddslag) tror RFS att det är bättre att kalla denna stödfunktion för kontaktperson. Vi använder därför det begreppet fortsättningsvis i denna text.

Funktionen ska inte liknas med en kvalificerad kontaktperson utan en vanlig kontaktperson enligt SoL. Det handlar om att stödja en ung medmänniska i en utsatt situation och kontaktpersonens uppdrag ska formuleras i verkställighetsplanen. RFS är positiv till detta då vi vet att lekmanamedverkan kan göra stor skillnad i en människas vardag. Likheten med lekmanövervakare är stor men det finns ett värde i att här inte kalla det för lekmanövervakare eftersom påföljden inte ligger inom ramen för kriminalvård. Här tror vi dock att socialtjänst, frivård och de övriga myndigheter som förordnar lagreglerade frivilliguppdrag har mycket att vinna på samarbete för ökat stöd till de frivilliga i syfte att åstadkomma rättssäkra insatser.

RFS anser också att det för varje ärende måste finnas en ansvarig handläggare vid socialtjänsten som både ungdomen och kontaktpersonen kan vända sig till för stöd. Denne bör ha yttersta ansvaret för att följa upp att verkställighetsplanen följs.

Vad gäller kontaktpersonens kvalifikationer menar RFS att många frivilliga samhällsarbetare är särskilt kvalificerade utifrån lång erfarenhet och goda kunskaper om samhällets stödfunktioner. Socialtjänsten har redan idag ansvar för kontaktpersoner enligt SoL och LSS. RFS vet dock att det på många håll saknas metoder för att arbeta med att hitta och behålla lämpliga kontaktpersoner. Vi vet också att när det gäller unga kan matchningen vara extra viktig för att nå en god relation. RFS har lång erfarenhet av att arbeta med rekrytering och stöd till frivilliga och ser ett behov av att utveckla detta arbete. RFS har tagit fram en metodbok som visar hur myndigheterna kan arbeta metodiskt med utbildning, stöd, mål, uppföljning och uppmuntran av de frivilliga för att säkra kvaliteten.

Det är lätt att instämna i att verkställighetsplanen ska träda i kraft skyndsamt. Påföljden föreslås ha en verkställighetstid om minst en månad och som mest sex månader vilket inte ger mycket utrymme för att arbeta med motivation. För att höja verkningen av påföljden bör den unga få möjlighet att erbjudas att ha kvar kontaktpersonen ytterligare tolv månader med stöd av SoL.

Ungdomsövervakning

SiS föreslås vara huvudman för den nya påföljden ungdomsövervakning. För att påföljden ska få önskad effekt tror RFS att SiS behöver en större geografisk spridning än i dag. Vi vidhåller här vårt tidigare förslag att SiS upparbetar en liknande frivårdsorganisation som finns i Kriminalvården. De frivårdslika kontor som SiS kan behöva bygga upp har större möjligheter att samverka med socialtjänsten på den ort den unge bor, något som är en förutsättning för en effektiv påföljd. SiS har idag inget upparbetat samarbete med civilsamhället, vilket vi tror behöver skapas – med organisationer på riks och lokal nivå samt med enskilda frivilligkrafter. För de unga lagöverträdarna skulle nya nätverk inom civilsamhället vara ett sätt att bryta ett destruktivt beteende och stoppa utveckling mot allvarigare brottslighet.

Koordinator

Utredaren föreslår att koordinatören ska ha en övervakande, stödjande och vägledande uppgift. Koordinatören och den unge ska träffas två gånger per vecka och i övrigt hålla kontakt på det sätt och i den omfattning som koordinatören anser lämpligt och befogat. Koordinatören ska föra särskilda strukturerade samtal och se till att verkställigheten följs.

Enligt förslaget ska koordinatören i första hand vara anställda av SiS men kan vara annan lämplig person till exempel på mindre orter. Här öppnar utredaren upp för att det kan se olika ut för olika individer. RFS tror att det är viktigt att det inte är bostadsort som avgör om den unge får en anställd eller inte, snarare bör behovet vara avgörande.

RFS vill här framhålla värdet av att koordinatören är en frivilligkraft likt en lekmannaövervakare. Vår erfarenhet att det går utmärkt att

hitta lämpliga frivilliga: med professionell kompetens, stor kunskap om samhället och/eller en livserfarenhet som kan vara viktig för att skapa förtroende hos den unge. De tillför ytterligare ett perspektiv genom att de själva väljer att stödja någon som medmänniska, alldeles frivilligt, och ofta har förankring i närområdet och föreningsliv. Vi föreslår ett upplägg likt frivårdens där frivårdsinspektören ansvarar för att följa upp att verkställigheten följs och för de strukturerade samtalen, medan lekmanövervakaren framförallt står för vägledning och stöd.

Även här ser vi att det bör finnas utrymme för den unge att behålla stödet av sin koordinator efter verkställigheten. Detta genom att koordinatorn istället fungerar som en kontaktperson enligt SoL. Genom att behålla den frivilliga kontaktpersonen möjliggörs en större kontinuitet och chansen att bryta med en destruktiv livsstil ökar.

Stockholm 2017-09-29

Jenny Ögren
Förbundsordförande

Gunilla Sundblad
Förbundssekreterare